

УДК 007:070+82-09

ЛІТЕРАТУРНА КРИТИКА В ПЛОЩИНІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ: ПОНЯТТЯ, ЗАВДАННЯ, ФУНКЦІЇ

ХАРАМУРЗА Дар'я,

аспірантка,

Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, вул. акад. С. Дем'янчука, 4, Рівне, 33000, Україна, email: d.kharamurza@kubg.edu.ua.

У статті проаналізовано основні підходи до визначення поняття літературної критики. Досліджено актуальні завдання, форми та функції літературної критики в медіапросторі. У ході дослідження авторка доходить висновку, що наразі регулятивна та освітня функції суттєво поступаються маркетинговій, комунікаційній, інформаційній та фільтраційній. Проведений аналіз дозволив з'ясувати, які трансформаційні процеси переживає сучасна літературна критика, як змінюється автор та форма літературно-критичного матеріалу. Виділено характерні ознаки, які набуває літературна критика як підсистема соціальних комунікацій.

Ключові слова: літературна критика, соціальні комунікації, масмедіа, функції літературної критики.

LITERARY CRITICISM IN THE FIELD OF SOCIAL COMMUNICATION: DEFINITIONS, TASKS, FUNCTIONS

The article analyzes the main approaches to defining the concept of literary criticism. Actual tasks, forms, and functions of literary criticism in the media space are studied. The author concludes that regulatory and educational functions of literary criticism become less important than functions of marketing, communication, information, and filtering. The analysis allowed us to find out which transformational processes modern literary criticism undergoes. And how the author and the form of literary-critical materials change. The characteristic features that literary criticism acquires as a subsystem of social communications are highlights.

Key words: literary criticism, social communication, mass media, functions of literary criticism.

Вступ. Літературна критика функціонує в тісному взаємозв'язку з культурою, літературою, масмедіа та постає важливою складовою комунікаційної системи суспільства. Із моменту свого становлення, як окремої форми діяльності, вона постійно змінювалась. Нові інформаційні технології, поява нових каналів комунікації завжди спричиняли кризу усталених форм, провокували зміни.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення класичних підходів до визначення поняття, завдань та функцій літературної критики, яка за останні десятиліття зазнала суттєвих трансформацій. Це дозволить з'ясувати, чим літературна критика є сьогодні, які трансформаційні процеси вона переживає та яких характерних ознак набуває як підсистема соціальних комунікацій.

Вивченню засадничих питань літературної критики, її статусу, поняттю, завданням, функціям присвячені роботи Р. Барта, В. Брюховецького, Р. Веллека, Р. Гром'яка, А. Компаньона, Ф. Крюса, Т. Шестопалової та ін. Важливою базою для проведення дослідження стали наукові розвідки вчених у галузі соціальних комунікацій: В. Ільганаєвої, Г. Почепцова, В. Різуна, О. Холода. Вивченню взаємозв'язків літератури, культури, медіа, комунікації присвячені роботи Ф. Р. Лівіса, Н. Зражевської, Дж. Томпсона, Дж. Хартлі. Окремі аспекти функціонування літературної критики в площині соціальних комунікацій досліджували В. Здоровега, О. Івано-

ва, І. Михайлин, І. Моторнюк. Аналізу трансформаційних процесів критики та її актуального стану в просторі соціальних комунікацій присвячені дослідження М. Групач, А. Гусева, Н. Крістенсена і Ю. Фрома, М. Станкової, М. Яакколи. Вплив літературної критики на розвиток досліджень у галузі масових комунікацій вивчала М. Страйн. Особливості літературної комунікації як об'єкта загальної теорії соціальних комунікацій розглядала О. Біличенко. Однак ці дослідження не формують цілісного уявлення про актуальний стан, завдання, провідні функції літературної критики в площині соціальних комунікацій. Не визначеними залишаються й характерні ознаки літературної критики як підсистеми соціальних комунікацій.

Новизна дослідження. Науковцями розглядалися окремі аспекти функціонування літературної критики в площині соціальних комунікацій, проте відсутнє комплексне осмислення явища. У пропонованому дослідженні розглянуто основні підходи до визначення поняття літературної критики, окреслено трансформаційні процеси, які впливають на її актуальний стан, завдання та функції в медіапросторі. Уперше систематизовано та виокремлено характерні ознаки літературної критики як підсистеми соціальних комунікацій

Метою статті є висвітлення поняття літературної критики та визначення її актуальних завдань, функцій як підсистеми соціальних комунікацій.

Досягнення визначеної мети передбачає виконання таких завдань: проаналізувати наявні підходи до визначення поняття літературної критики, дослідити актуальні предмети, завдання та функції літературної критики в медіапросторі, визначити характерні ознаки літературної критики як підсистеми соціальних комунікацій.

Об'єктом дослідження постає явище літературної критики в системі соціальних комунікацій.

Методи дослідження. Для комплексного вивчення об'єкта дослідження були використані методи аналізу, синтезу, інтерпретації, абстрагування, системного та порівняльного аналізу, індукції та дедукції. За головний емпіричний метод було застосовано аналіз наукової літератури, який дозволив виділити основні підходи до визначення поняття «літературної критики» та розкрити сутність терміна. За допомогою описового методу, а також методів абстрагування й інтерпретації подано загальну характеристику трансформаційних процесів літературної критики. Методи системного й порівняльного аналізу дозволили краще дослідити функції літературної критики та визначити, які з них є найбільш актуальними сьогодні. Для підбиття підсумків дослідження й визначення перспектив подальших наукових розвідок використано метод узагальнення.

Результати й обговорення. Стрижнем терміна «літературна критика» є слово «критика», що походить із грецької та означає «здатність розрізняти», «мистецтво судити». Відповідно до «Словника іншомовних слів», термін «критика» трактується як: «1) розгляд, аналіз явища з метою його оцінки і виправлення вад; 2) оцінка художніх творів; літературний жанр, присвячений аналізу таких творів; 3) негативна думка про що-небудь» [25, с. 305]. Більш синтезоване визначення поняття, яке враховує всі вищевказані аспекти терміна, а також специфіку його функціонування в медіапросторі подано в словнику-довіднику з журналістики за редакцією І. Михайліна, де критика розуміється як «розгляд, аналіз, обговорення яких-небудь явищ життя чи мистецьких творів з метою дати оцінку, з'ясувати сутність і природу явища. У суспільному житті критика – це метод виявлення і пошуку шляхів дійсності. Критика є важливим складником журналістики і виявляється в усіх її тематичних напрямках: політичному, соціальному, економічному, культурному та ін.» [14, с. 138].

Поняття літературної критики складне й багатогранне, неоднозначне за змістом. Одне з фундаментальних досліджень цього питання належить американському науковцю Р. Веллеку. У своїй знаменитій статті «The Term and Concept of Literary

Criticism» він проаналізував етимологію терміна, варіативність його словникових і контекстуальних значень [8] та продемонстрував, що в одних країнах та культурах цей термін став синонімом літературознавства, літературних студій, а в інших пов'язується в першу чергу з журналістською діяльністю.

У сучасному науковому дискурсі можна виділити такі підходи до визначення поняття літературної критики:

- 1) погляд на літературну критику як науку і складову літературознавства;
- 2) надання літературній критиці статусу окремого виду творчої діяльності;
- 3) трактування літературної критики як форми публіцистики й ширше – журналістики.

Усі вищезазначені підходи враховано у визначенні, поданому в «Літературознавчій енциклопедії» за редакцією Ю. Коваліва, згідно з якою «літературна критика – різновид літературознавства, що трактується як галузь наукового пізнання художньої дійсності, як публіцистика, що ґрунтується на літературному матеріалі, і як синтез різних способів аналітичної діяльності. Літературна критика спрямована на цілісну інтерпретацію письменства» [19, с. 569].

Проте більшість досліджень зосереджуються на одному з трьох названих підходів до визначення поняття літературної критики. Розглянемо їх детальніше.

Визначення літературної критики як галузі наукового знання завжди мало як своїх прихильників, так і тих, хто не визнавав за нею цього статусу. Серед українських дослідників на науковому статусі літературної критики наголошував Л. Білецький. Розділяючи її на публіцистичну (газетну) й наукову, професійною та фундаментальною для розвитку літературного процесу він вважав саме другу. При цьому, відповідаючи на запитання, чим є літературна критика в загальному розумінні, називав її творчістю, що «визначає ті вартості, які продукує митець» [10, с. 625].

Першим, хто звернув увагу на відмінність літературно-критичного й літературознавчого аналізу художнього твору та фактичне існування двох типів критики, був Сент-Бев. Дослідник зазначав: «Перший із них – це критика розсудлива, стримана, більш вузька за своєю темою і простора – така критика, яка роз'яснює, а іноді і відтворює минуле, відкопуючи і обговорюючи вцілілі уламки старовини, класифікуючи і розташовуючи в певному порядку імена або факти... В поняття критики іншого роду ... досить вдало вираженій словом «журналістика», я укладаю уявлення про те більш різнобічне, гнучке, діяльне мистецтво, яке розвивалось лише за останні три століття і із листів учених мужів... перейшло на сторінки газет» [24, с. 168].

Більш категорично щодо наукового статусу літературної критики висловився Ролан Барт, заявивши, що критика не є наукою. За Бартом, наука досліджує сенси, у той час як критика їх виробляє [9, с. 361].

О. Галич, розглядаючи поняття літературної критики як складової частини літературознавства, зазначає, що вона «має своїм завданням давати ідейно-естетичну оцінку творам сучасних письменників, показувати їхнє місце в літературному процесі доби, визначати позитивні й негативні якості, прогнозувати майбутнє» [12, с. 17–18]. У цьому контексті письменники й читачі розглядаються як аудиторія літературної критики. Авторам критика має допомогти усвідомити сильні й слабкі сторони своєї творчості, зрозуміти, наскільки твір відповідає вимогам сучасності. Читачам критика допомагає зорієнтуватись у безмежжі книжкового океану та розвинути естетичний смак.

Багато дослідників виділяють літературну критику як окремий вид творчої діяльності. У «Літературознавчому словнику-довіднику» за редакцією Р. Гром'яка літературна критика визначається як «відносно самостійний вид творчої діяльності, який спирається на практичний тип мислення задля поцінування художньої своєрідності нових літературних творів, їх естетичної вартості, виявлення провідних тенденцій літературного процесу» [20, с. 402]. Р. Гром'як зауважує, що літературна

критика традиційно вважається складовою літературознавства, однак те, що вона існує у тісному зв'язку з масмедіа, дозволяє багатьом науковцям визначати її як різновид публіцистики.

На тісному взаємозв'язку літературної критики й масмедіа наголошує й А. Компаньон. Він називає літературною критикою «такий дискурс творів літератури, де наголос припадає на досвід їх читання, де описується, інтерпретується й оцінюється смисл та ефект цих творів для читача, хоча й компетентного, проте не обов'язково вченого чи професіонала. Критика поціновує, робить присуд, своїм знаряддям вона має симпатію (або антипатію), тожсамість, самопроекцію, ідеальним місцем для неї є не університет, а салон (що зараз перевтілюється в періодики); її первісною формою є світська бесіда» [16, с. 24].

Ф. Крюс у всесвітньо відомій енциклопедії «Британіка» характеризує літературну критику як аргументований розгляд літературних творів та проблем. Автор статті зазначає, що термін «літературна критика» застосовується до будь-якої аргументації щодо літератури, незалежно від того, аналізуються чи ні конкретні твори [3].

Ще одне визначення знаходимо в «Оксфордському словнику літературних термінів»: «Обґрунтоване обговорення літературних творів, діяльність, яка може включати деякі або всі з нижченаведених процедур у різному співвідношенні: захист літератури від моралістів і цензорів, класифікація твору відповідно до його жанру, тлумачення його значення, аналіз структури та стилю, судження про його цінність у порівнянні з іншими творами, оцінку його ймовірного впливу на читачів, а також встановлення загальних принципів, за якими оцінюватимуться та тлумачитимуться літературні твори (окремо, у межах певних категорій, або в цілому)» [1, с. 54]. Недолік цього та більшості попередніх визначень полягає в тому, що вони не враховують актуального стану літературної критики, особливостей її функціонування в сучасному медіапросторі, а також актуальної моделі комунікаційної взаємодії між письменником (автором художнього твору), критиком як професіоналом масової комунікації (автором критичного тексту) та читачем (реципієнтом як художнього, так і критичного текстів).

Т. Шестопалова, проаналізувавши історію та статус літературної критики в наукових дослідженнях, називає літературною критикою «виявлення в мистецькому творі феномена сучасності шляхом осмислення її актуальних смислів та універсальні, побачених у цьому творі» [26, с. 120].

На важливості публіцистичної складової літературної критики наголошував вітчизняний науковець В. Брюховецький. Він вважав, що «критика є структурно складною, але самостійною діяльністю, в якій елементи художнього та теоретико-наукового мислення виконують підпорядковану домінантам комунікативно-прагматичного (практичного) мислення роль, а об'єднуються на ґрунті естетичного сприйняття» [11, с. 209]. При цьому саме публіцистична заостреність постає атрибутивною ознакою критики.

Медіазнавець І. Михайлин визначає літературну критику як «тематичний різновид журналістики, зосереджений на інтерпретації літературних творів, аналізі їхнього змісту і форми, з'ясуванні їх значення для суспільного життя й літературного розвитку» [14, с. 139]. Дослідник зауважує, що в ширшому контексті літературна критика є різновидом мистецької критики, проте виділяється й розглядається окремо, оскільки література як форма мистецтва має своє особливе значення в житті людства. Критика зародилась як явище журналістики й до сьогодні залишається важливою складовою медіапростору [21, с. 218].

Англомовним еквівалентом трактування поняття літературної критики в її медійному аспекті є терміни «критика» («criticism») або «культурна критика» («cultural criticism»). Наприклад, в одному зі словників з питань медіа та комунікацій критика визначається як дослідження, аналіз літературних, мистецьких або медіатекстів

з точки зору їх естетичної вартості, соціального значення, стилю, жанрових особливостей тощо [4, с. 81]. У цьому випадку можемо говорити про синтез таких понять, як літературна критика, кінокритика та медіакритика.

Н. Крістенсен і Ю. Фром зазначають, що тісний зв'язок між культурною критикою та культурною журналістикою зумовлений історично. Культурна критика давно розглядається науковцями різних дисциплін з акцентом на нові медіа й культурну журналістику як одні з найважливіших інституцій для практики критичної діяльності. Не останню роль у цьому відіграє жанр рецензії, який постає одним із провідних у культурній критиці. Найновіші дослідження зосереджуються на вивченні нових типів культурної критики – огляді, рецензуванні книжок із використанням сучасного діджитал-інструментарію. Це спонукає переглянути традиційні підходи до розподілу авторів на професійних журналістів, критиків та аматорів, а також шукати нові шляхи та можливості для концептуалізації поняття «критика» [5].

Іна Берtrand і Пітер Г'юз розглядали літературну критику як один із підходів до дослідження медіатекстів. Подаючи узагальнену характеристику всіх підходів, вони виділили базові питання до кожного з них, які дозволяють розкрити сутність медіатекстів. Так, літературна критика, за визначенням науковців, дає відповідь на запитання «Що цей текст (інтуїтивно) означає?» [2, с. 227].

Переважає більшість визначень літературної критики вказують на ті особливості, які були характерні для неї у період популярності традиційних медіа. Із розвитком нових медіа, появою нових інформаційних технологій та спеціалізованих платформ для читацького ком'юніті, зростанням обсягів книжкової продукції, а також рядом трансформаційних процесів, що відбулися із формами, форматами матеріалів, авторами й аудиторією, змінюється сам статус літературної критики. Усе це відображається на завданнях та функціях літературно-критичної діяльності.

На думку М. Станкової, поява й розвиток нових форм критики, адаптація літературно-критичних матеріалів до нових майданчиків та каналів комунікації, можливість створення та публікації критичних текстів, аудіозаписів та влогів сприяла формуванню нової версії літературної критики, яка стала прагматичнішою, оперативнішою, відкритішою, простішою, доступнішою та легшою для сприйняття. З іншого боку це означає, що сучасна літературна критика менш академічна, менш критична, логічна та аргументована [6, с. 622]. ХХ століття ставило питання про відмінність газетно-журнальної та академічної літературної критики, ХХІ – про співіснування в онлайн-просторі професійної літературної критики та аматорської [7].

Предметом літературної критики, як і раніше, залишаються явища сучасної літератури, художньо-естетичні особливості нових літературних творів, їх взаємозв'язки, актуальні тенденції літературного процесу. Саме звернення до свіжих, нових текстів визначає сутність літературної критики. Проте якщо раніше літературні критики звертались переважно до художньої літератури, то сьогодні спостерігаємо таке ж зацікавлення й нон-фікшном.

Головними завданнями літературної критики довгий час вважались «всебічний аналіз новітніх літературних явищ та оцінка їх з позиції того етапу розвитку, на якому перебуває суспільство, а також виконання функції посередника між письменником і читачем» [12, с. 13]. Проте з розвитком книжкового ринку, появою мільйонів нових назв книжок усе важливішим завданням критики стає знайти для книги свого читача, а читачеві допомогти знайти потрібну книгу. Актуальною залишається також потреба у формуванні естетичних смаків читацької аудиторії, які допоможуть їй навчитись вирізняти вартісні твори серед тисяч прохідних [15, с. 204].

Майже 10 років тому дослідник А. Гусев висловив припущення, що поступово роль класичної критики перебирають на себе онлайн-медіа, блоги, читацькі відгуки. Таких аматорських критичних відгуків, як правило, достатньо для пересічного читача, аби скласти перше враження про твір. Додамо, що нерідко такі відгуки викли-

кають більшу довіру та емоційну реакцію в аудиторії. У той же час критика професійна поступово втрачає авторитет серед масової читацької аудиторії [13].

Сьогодні ми можемо спостерігати ці трансформаційні процеси вповні. Хоч професійна літературна критика нікуди не зникає, вона має адаптуватись до реалій нашого часу. Великі жанрові форми, як і товсті літературно-художні часописи, поступово втрачають актуальність для масового читача, натомість повертаються в дещо видозміненому форматі популярні колись усні форми критики: відкриті лекції, майстер-класи, обговорення, дискусії, розмови з критиками – як в офлайн, так і в онлайн-форматі. Також коротшою стає відстань між автором та читачем. Письменники продовжують спілкуватись зі світом через свої твори, проте важлива роль у забезпеченні комунікації між автором та читачем відводиться соцмережам. Читачі у свою чергу діляться враженнями щодо прочитаного на спеціалізованих платформах, у своїх блогах, влоггах, подкастах.

Сьогодні такі риси літературної критики минулого, як академізм, всебічний аналіз літературних творів на засадах тих чи інших філософських концепцій і наукових студій, переходять у площину літературознавства. Сучасна літературна критика стає все ближчою до читача, здебільшого читача освіченого, проте масового, який не має і не повинен мати всього інструментарію для розкладання художнього твору на складові. Проте це не означає, що як сфера професійної діяльності критика має ставати примітивною. Навпаки, літературний критик може залишатись для своєї аудиторії експертом, об'єднуючи в собі професійний, ґрунтовний підхід до аналізу тексту з емоційністю та лаконічністю. Важливим для сучасного критика є використання різних майданчиків та форм подання для транслявання своїх ідей: спеціалізовані онлайн-медіа, журнали, блоги, соціальні мережі, сучасні аудіо- та відеоформати. Використання одних майданчиків дозволяє критикові писати розлогі тексти, які будуть більш аргументованими та логічними, використання інших платформ вимагає лаконічних форм, проте дозволяє бути більш оперативним, емоційним, ближчим до читача.

Літературна критика, як складова комунікаційної системи суспільства, виконує ряд важливих функцій. На кожному з етапів її розвитку одні функції виходять на перший план, а інші стають другорядними, а то й відходять, повністю втративши актуальність. Дослідники виділяють такі класичні функції літературної критики (частина з них має варіативні назви):

1. *Оцінна (аксіологічна) функція.* Даючи відгук на той чи інший твір, літературна критика оцінює його важливість для певного кола читачів, визначає, як твір вписується в різні літературні й культурні контексти – загальний, глобальний, національний, регіональний.

2. *Регулятивна функція.* Літературна критика має не просто аналізувати сучасні твори, а й оперативно реагувати на нові напрями, тренди, контексти, оцінювати їхню роль у поточному літературному процесі, визначати, які явища матимуть значний вплив на розвиток культури, а які є тимчасовими. Регулятивну функцію довгий час визнавали чи не найважливішою суспільною функцією літературної критики. Її реалізація вимагає великих аналітичних форм.

3. *Комунікативна функція.* Літературна критика виконує роль посередника між письменником і аудиторією, провокує учасників мистецького середовища на продуктивний обмін думками, породжує дискусії.

4. *Освітня (дидактична, виховна, просвітницька) функція.* В окремих випадках критик може виступати в ролі наставника як для читача, так і для письменника. На думку М. Станкової, освітня функція літературної критики має два основні завдання: 1) впливати на читачів через метатекст; 2) впливати на авторів прототексту. Ця функція поступово втрачає свої позиції та суттєво поступається маркетинговій. Нові форми літературної критики (переважно онлайн-тексти) не зосереджені на авторів [6, с. 624–625].

5. *Інформаційна функція.* Літературно-критичні матеріали є основним джерелом інформації про ті чи інші мистецькі процеси, системні явища, появу нових творів чи нових імен у літературному житті країни.

6. *Інтерпретаційна функція.* Критика роз'яснює певні художні явища, напрями, концепції, тлумачить зміст тексту, інтерпретує приховані та явні ідеї творів.

7. *Прогностична функція.* Критики висловлюють гіпотези, дають прогнози щодо значення книги для літературного процесу, проте самі ж в переважній більшості визнають хиткість і крихкість таких прогнозів та передбачень. Це, мабуть, найбільш «невдячна» функція літературної критики.

8. *Маркетингова (рекламна) функція.* Колиш критика у своєму класичному розумінні допомагала письменникові зрозуміти сильні й слабкі сторони його тексту, а читачеві краще зрозуміти твір, віднайти в ньому приховані рівні та взаємозв'язки. «Але сучасній літературній критиці притаманна також функція рекламування твору, і часом вона важливіша за усі вищезазначені, оскільки книга тепер розглядається переважно як товар» [13]. У світі, що перетворився на глобальне мультимедійне селище, книга змагається за увагу читача із соцмережами, іграми, серіалами та усіма іншими формами проведення дозвілля [22]. Саме тому потребує такої ж потужної промоції, як і будь-який новий продукт, що виходить на ринок.

9. *Фільтраційна функція.* Відносно нова функція, яку багато сучасних критиків визначають головною у своїй роботі. Популярний український критик Є. Стасіневич говорить: «Хотілося б, щоб літературного критика в сьогоденних умовах сприймали перш за все як фільтр і щоб він добре виконував цю роль» [18]. Схожу думку висловила і В. Агеева: «Критик – це пілосос, який поглинає все, а потім визначає, що справді є вартісним читацької рецепції» [17]. Стрімкий розвиток книжкового ринку, постійне зростання кількості книг та поява все нових і нових імен роблять читача розгубленим. Тож головне завдання критика – допомогти читачеві знайти вартісну книгу серед сотень новинок, які щорічно поповнюють полицки книгарень.

Наразі провідними функціями літературної критики в площині соціальних комунікацій постають оцінна, комунікативна, фільтраційна, маркетингова та інформаційна.

Висновки та перспективи. Трансформаційні процеси, які відбулись із літературною критикою в останні десятиліття, дозволяють говорити про неї як підсистему соціальних комунікацій. Спираючись на виділені В. Різуном ознаки, притаманні соціальним комунікаціям [23, с. 35–36], визначимо характерні ознаки літературної критики як підсистеми соціальних комунікацій:

- перетворює спілкування про літературу, книги в комунікаційно-виробничу діяльність;
- передбачає інформаційне виробництво, тобто продукування ідей, поглядів у вигляді різноманітних матеріалів;
- є системним, організованим явищем;
- передбачає наявність професіоналів масової комунікації, якими є професійні журналісти й критики;
- передбачає наявність аудиторії;
- має свою систему жанрів;
- використовує різні канали комунікації для поширення інформації (традиційні й онлайн-медіа, соціальні мережі тощо);
- використовує новітній діджитал-інструментарій і технології;
- являє собою діяльність, що була вигадана та створена людьми;
- взаємопов'язана з іншими соціальними інститутами суспільства;
- функціонує на публічному рівні;
- має виражений масовий характер;
- не може існувати без соціальної пам'яті.

Сучасна літературна критика виходить за межі традиційних визначень та набуває нових ознак. Наразі, окрім матеріалів, розміщених у літературно-художніх часописах, на телебаченні, радіо чи онлайн-медіа, вона також представлена в блогах, влогах, подкастах, публікаціях і коментарях у соціальних мережах, читацьких рецензіях та відгуках на сайтах книжкових магазинів. Новітні інформаційні технології дозволяють більшій кількості людей висловлюватись щодо прочитаного. На рівні з професійною критикою виникає критика аматорська. Змінюється сам підхід до подання матеріалів, усе чіткіше вимальовується різниця між науковим підходом до літературно-критичної діяльності та журналістським. Незмінним залишається предмет критики, проте перед нею постають нові виклики й завдання. Важливого значення набувають ті функції, що раніше визначались другорядними. У зв'язку з цим постає потреба в подальшому переосмисленні явища літературної критики в медіапросторі, визначенні актуального поняття літературної критики в системі соціальних комунікацій та дослідженні її нових жанрових форм.

1. Baldick C. *The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms*. New York : Oxford University Press, 2001. 280 p.
2. Bertrand I., Hughes P. *Media Research Methods. Audiences, Institutions, Texts*. Basingstoke, New York, 2005. 286 p.
3. Crews, F. C. *Literary Criticism*. URL: <https://www.britannica.com/art/literary-criticism>. (accessed: 13 September 2021).
4. Danesi, Marsel. *Dictionary of media and communication*. New York, London : M.E. Sharpe, 2009. 333 p.
5. Kristensen, N. N., From, U. *Cultural Journalism and Cultural Critique in a Changing Media Landscape. Journalism Practice*. 2015. 9 (6). pp. 760–772.
6. Stanková, Mária. *Literary criticism – from hero to zero? Megatrends and Media: On the Edge*. Trnava, 2020. pp. 622–627.
7. Stanková, Mária. *Online Literary Criticism: When Reader Becomes Critic. European Journal of Media, Art & Photography*. 2021. Vol. 9. No. 1. pp. 128–135.
8. Wellek, Rene. *The Term and Concept of Literary Criticism. Concepts of criticism / edited by Stephen G. Nichols*. New Haven : Yale University Press, 1963. 420 p.
9. Барт Р. *Избранные работы: Семиотика. Поэтика* : пер. с фр. Москва : Прогресс, 1989. 616 с.
10. Білецький Л. *Критика і письменник. Українська літературна критика ХХ століття*. Антологія у двох томах. Том перший : Літературні дискусії першої половини ХХ століття / наук. ред. В. Дончик. Київ : Наукова думка, 2017. Т. 1. С. 625–634.
11. Брюховецький В. С. *Силове поле критики : літ.-крит. статті*. Київ : Рад. письменник, 1984. 240 с.
12. Галич О. А. *Історія літературознавства : підруч. для студ. вищ. навч. закл.* Київ : Либідь, 2013. 390 с.
13. Гусев А. В. *Литературная критика и современные средства массовой коммуникации. Научові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Сер. : Літературознавство*. 2012. Вип. 1 (2). С. 34–39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzl_2012_1%282%29__7. (дата звернення: 13.09.2021).
14. *Журналістика : словник-довідник / авт.-уклад. І. Л. Михайлин*. Київ : Академвидав, 2013. 320 с.
15. Здорова В. *Теорія і методика журналістської творчості : підруч. 2-ге вид., перероб. і допов.* Львів : ПАІС, 2004. 268 с.
16. Компаньон А. *Демон теории. Литература и здравый смысл* : пер. с фр. Москва : Изд-во Сабашниковых, 2001. 336 с.
17. *Критика проти літератури: непримиренні друзі*. URL: <http://archive.chytomo.com/news/kritika-proti-literaturi-neprimirenni-druzi>. (дата звернення: 13.09.2021).
18. *Літературна критика, або як тримати в тонусі українську книжку*. URL: <http://archive.chytomo.com/news/literaturna-kritika-abo-yak-trimati-v-tonusi-ukraiinsku-knizhku>. (дата звернення: 13.09.2021).
19. *Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-упоряд. Ю. Ковалів*. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т.1. 624 с.

20. Літературознавчий словник-довідник : 2-ге вид., виправ., доп. / ред. Р. Т. Гром'як [та ін.]. Київ : Академія, 2007. 752 с.
21. Михайлин І. Л. Основи журналістики : підручн. 5-те вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 496 с.
22. Почепцов Г. Г. Гламур 2.0. Телесериали, маскульт и соцмедиа как создатели виртуальной реальности. Харків : Фоліо, 2019. 410 с.
23. Різун В. В. До питання про соціальнокомунікаційний підхід у науці. Комунікація. 2010. № 1. С. 27–37.
24. Сент-Бев Ш. Литературные портреты. Критические очерки : пер. с фр. Москва : Художественная литература, 1970. 582 с.
25. Словник іншомовних слів / уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2000. 680 с.
26. Шестопалова Т. П. Літературна критика та історія української літературної критики в наукових сенсах та дослідницьких перспективах. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції. Філологічні науки*. 2014. № 3. С. 120–124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Litpro_2014_3_33. (дата звернення: 14.09.2021).
1. Baldick, C. (2001), *The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms*, Oxford University Press, New York, 280 p.
2. Bertrand, I. & Hughes, P. (2005), *Media Research Methods. Audiences, Institutions, Texts*, Basinstoke, New York, 286 p.
3. Crews, F.C., «Literary Criticism», available at: <https://www.britannica.com/art/literary-criticism> (accessed 13 September 2021).
4. Danesi, M. (2009), *Dictionary of Media and Communication*, M. E. Sharpe, Armonk, New York, London, 333 p.
5. Kristensen, N. & From, U. (2015), «Cultural journalism and cultural critique in a changing media landscape», *Journalism Practice*, no. 9 (6), pp. 760–772.
6. Stanková, M. (2020), «Literary criticism – from hero to zero?», in Kvetanova, Z., Solik, M. (Eds.), *Proceedings of the International Scientific Conference «Megatrends and Media: On the Edge»*, Faculty of Mass Media Communication, University of Ss. Cyril and Methodius in Trnava, Trnava, 22 April 2020, Trnava, pp. 622–627.
7. Stanková, M. (2021), «Online literary criticism: when reader becomes critic», *European Journal of Media, Art & Photography*, vol. 9, no. 1, pp. 128–135.
8. Wellek, R. (1963), *Concepts of criticism*, in Nichols S.G. (Ed.), Yale University Press, New Haven, 420 p.
9. Bart, R. (1989), *Selected Works: Semiotics. Poetics*, Progress, Moscow. 616 p.
10. Biletskyi, L. (2017), «Criticism and writer», in Donchyk, V. (Ed.), *Ukrainian Literary Criticism of the XX Century. Anthology in Two Volumes. Volume One: Literary Discussions of the First Half of the XX Century*, Naukova dumka, Kyiv, vol. 1, pp. 625–634.
11. Briukhovetskyi, V.S. (1984), *The Forces Field of Criticism*, Radjanskyj pysjmenyik, Kyiv, 240 p.
12. Halych, O.A. (2013), *A History of Literary Criticism*, Lybidj, Kyiv, 390 p.
13. Gusev, A.V. (2012), «Literary criticism and modern mass media», *Naukovi zapysky Kharkivskjogho nacionaljnogho pedagoghichnogho universytetu im. Gh. S. Skovorody. Ser.: Literaturознаvstvo [Naukovi zapysky HNPU imeni G. S. Skovorodi Literaturознаvstvo]*, iss. 1 (2), pp. 34–39.
14. Mykhajlyn, I.L. (Ed.) (2013), *Journalism: Dictionary-Directory*, Akademvydav, Kyiv, 320 p.
15. Zdroveha, V. (2004), *Theory and Methods of Journalistic Creativity: a Textbook*, 2nd ed., PAIS, Lviv, 268 p.
16. Kompanon, A. (2001), *The Demon of Theory: Literature and Common Sense*, Izd-vo Sabashnikovykh, Moscow, 336 p.
17. Chytomo (2015), «Criticism against literature: irreconcilable friends», available at: <http://archive.chytomo.com/news/kritika-proti-literaturi-neprimirenni-druzi> (accessed 13 September 2021).
18. Chytomo (2016), «Literary criticism or how to keep the Ukrainian book in shape», available at: <http://archive.chytomo.com/news/literaturna-kritika-abo-yak-trimati-v-tonusi-ukraiinsku-knizhku> (accessed 13 September 2021).
19. Kovaliv, Yu. (Ed.) (2007), *The Literary Encyclopedia*, VC «Akademija», Kyiv, vol. 1, 624 p.

20. Hromiak, R.T. (Ed.) (2007), *The Literary Dictionary-Directory*, 2nd ed., Akademija, Kyiv, 752 p.
21. Mykhajlyn, I.L. (2011), *Basics of Journalism: a Textbook*, 5nd ed., Centr uchbovoji literatury, Kyiv, 496 p.
22. Pocheptsov, H.H. (2019), *Glamor 2.0. TV Series, Mass Culture and Social Media as Creators of Virtual Reality*, Folio, Kharkiv, 410 p.
23. Rizun, V.V. (2010), «On the question of the social-communication approach in science», *Komunikacija [Communication]*, no. 1, pp. 27–37.
24. Sent-Bev, Sh. (1970), *Literary Portraits. Critical Essays*, Khudozhestvennaya literatura, Moscow, 582 p.
25. Morozov, S.M. & Shkaraputa, L.M. (Eds.) (2000), *Dictionary of Foreign Words*, Naukova dumka, Kyiv, 680 p.
26. Shestopalova, T.P. (2014), «Literary criticism and the history of Ukrainian literary criticism in scientific terms and research perspectives», *Literaturnyj proces: metodologhija, imena, tendenciji. Filologhichni nauky [Literary Process: Methodology, Names, Trends]*, no. 3, pp. 120–124.

UDC 007:070+82-09

LITERARY CRITICISM IN THE FIELD OF SOCIAL COMMUNICATION: DEFINITIONS, TASKS, FUNCTIONS

Kharamurza Daria, PhD Student,

Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities, 4, acad. S. Demianchuk St., Rivne, 33000, Ukraine, email: d.kharamurza@kubg.edu.ua,

ORCID – <https://orcid.org/0000-0003-4420-6767>.

Introduction. Literary criticism is closely connected with literature, culture, mass media. It is an important part of the communication system of society. New information technologies have caused changes within literary criticism. The topicality of the research is determined by the need to rethink the classical approaches to defining the concept, objectives, and functions of literary criticism, which has undergone significant transformations in recent decades.

The main objective of the study is to highlight the concept of literary criticism and to define the current tasks, functions of literary criticism as a subsystem of social communications.

Methodology. Following research methods were used in this article – analysis, synthesis, interpretation, abstraction, system and comparative analysis, induction and deduction, generalization. With the help of these methods, the dynamics of changes of literary criticism in media space are researched, the characteristic features of literary criticism as a subsystem of social communications are determined.

Results. The author analyzes the main approaches to defining the concept of literary criticism. Actual tasks, forms, and functions of literary criticism in the media space are studied. The author concludes that regulatory and educational functions of literary criticism become less important than functions of marketing, communication, information, and filtering. The analysis allowed us to find out which transformational processes modern literary criticism undergoes. And how the author and the form of literary-critical materials change. The characteristic features that literary criticism acquires as a subsystem of social communications are highlights.

Conclusions. Modern literary criticism goes beyond traditional definitions and acquires new features. At the level of professional criticism, there is amateur criticism. The approach to the submission of materials is changing.

Key words: *literary criticism, social communication, mass media, functions of literary criticism.*

Стаття надійшла до редакції 23.09.2021.